

Inbreng commissiedebat asielbeleid 20 december 2023

VluchtelingenWerk Nederland

Toegang tot werk

Het is goed dat asielzoekers na de [uitspraak](#) van de Raad van State voortaan langer dan 24 weken per jaar mogen werken. Hiermee komt er eindelijk een eind aan één van de belemmeringen die de Nederlandse overheid heeft opgeworpen voor asielzoekers en werkgevers. Het loont voortaan voor werkgevers om te investeren in nieuwe werknemers nu zij ook langer dan 24 weken per jaar mogen werken. Dat is winst voor asielzoekers en werkgevers en dus voor de hele maatschappij. Asielzoekers willen niets liever dan aan de slag gaan, zeker nu ze langdurig in de opvang verblijven. Werkgevers zitten door de krapte op de arbeidsmarkt te springen om gemotiveerde arbeidskrachten.

De afschaffing van de 24-weken eis is goed nieuws. Daarnaast zullen andere obstakels weggenomen moeten worden om de toegang tot werk voor asielzoekers te bevorderen. Dit concludeerde ook Regioplan eerder dit jaar in haar [rapport](#). Op dit moment duurt het bijvoorbeeld vaak maanden voordat asielzoekers zich kunnen inschrijven in de Basisregistratie Personen (BRP), zodat zij een BSN ontvangen en een bankrekening kunnen openen. De overheid is nu aan zet om deze en ook andere belemmeringen op te heffen. Om asielzoekers te begeleiden naar werk, is een heldere structuur waarin taken en verantwoordelijkheden zijn afgestemd tussen alle betrokken partijen essentieel.

Opvangcrisis in Nederland

Al ruim twee jaar is er een groot gebrek aan goede opvangplekken. Opnieuw is het aanmeldcentrum in Ter Apel te vol zodat asielzoekers meerdere nachten in de wachtruimte moesten doorbrengen. De Inspectie van Justitie en Veiligheid noemde [de situatie](#) dan ook onveilig en onhoudbaar. Met vele anderen, zoals het ROB en de Adviesraad Migratie in hun [advies](#), constateerde VluchtelingenWerk dat er sprake is van een zelf gecreëerde crisis vanwege eerdere bezuinigingen op COA en IND en het gebrek aan anticiperen na de coronapandemie. Over de afgelopen 10 jaar fluctueert het aantal asiel gerelateerde aanvragen maar de bandbreedte rondom het gemiddelde van jaarlijks 30.000 per jaar [is stabiel te noemen](#).

Desondanks slaagt het kabinet er al twee jaar niet in om uit de crisisstand te komen en inhoud te geven aan deze maatschappelijke opgave. De rapporten en adviezen zijn er, inclusief een [uitspraak](#) van het Hof, die oproepen om concrete maatregelen te nemen en om asielzoekers die in Nederland bescherming vragen duidelijkheid en perspectief te bieden, zoals bijvoorbeeld de mogelijkheid om eerder te mogen werken en snelle en zorgvuldige asielprocedures.

Meer dan twee derde van alle opvanglocaties zijn (crisis)noodopvanglocaties. Uit recent [onderzoek](#) van VluchtelingenWerk Nederland blijkt dat in de meeste (crisis)noodopvanglocaties de voorzieningen ernstig tekortschieten. Een groot deel verblijft in tenten en evenementhallen zonder privacy, in veel locaties zijn de hygiënische omstandigheden slecht, er is onvoldoende gezondheidszorg en met veel kinderen gaat het niet goed. In de [beleidsreactie](#) op het rapport geeft de staatssecretaris aan in algemene zin de kwaliteit van de opvang te willen verbeteren zonder concreet aan te geven welke maatregelen worden genomen. Ondertussen neemt het aantal (crisis)noodopvanglocaties verder toe. Ook wordt aangegeven dat het COA bezig is met de uitwerking van de mogelijkheden voor kleinschalige opvang. Deze wens bestaat al jaren bij gemeenten en krijgt onvoldoende prioriteit. Hierdoor wordt de ontwikkeling van nieuwe opvanglocaties belemmerd.

Om de huisvesting van de 15.600 statushouders die nog in de opvang verblijven te versnellen is het van belang de uitplaatsingsprocessen soepel te laten verlopen en de belemmeringen rond alle regelzaken, zoals de te late inschrijving in de BRP, weg te nemen. In het recente verleden toen sprake was van grote aantallen statushouders in de opvang is hiervoor een Platform 'Opnieuw Thuis' in het leven geroepen waarin door betrokken ministeries, gemeenten, COA en relevante stakeholders resultaatgericht werd samengewerkt. VluchtelingenWerk vindt dat opnieuw een dergelijke stimuleringsmaatregel moet worden getroffen.

Vanuit het belang van asielzoekers en vluchtelingen en mede in vervolg op de uitspraak van het Hof doet VluchtelingenWerk een beroep op kabinet en Kamer om de crisisaanpak te verlaten en samen met de relevante partners in te zetten op stabiele en menswaardige asielopvang. Op korte termijn zijn de logeerregeling en de versnelde uitplaatsing van statushouders het meest relevant. Iedereen in Nederland verdient een veilige en fatsoenlijke slaapplek. Dit dient dan ook met grote prioriteit te worden aangepakt in belang van de samenleving in zijn geheel. VluchtelingenWerk Nederland draagt vanuit haar missie en opdracht daar graag aan bij.

Wachttijden IND

Vertragingen in de procedures hebben zeer schrijnende gevolgen voor asielzoekers en vluchtelingen en zijn schadelijk voor Nederland. Sinds 2016 rapporteert VluchtelingenWerk structurele overschrijdingen van de wachttijden voor gezinshereniging door de IND. In 2018 escaleerden de achterstanden in de asielprocedure, wat resulteerde in langdurige onzekerheid voor asielzoekers en een tekort aan opvangplaatsen bij het COA.

In de opvolgende jaren zijn er verschillende onderzoeken gedaan naar de oorzaken van de wachttijden bij de IND. De commissie van Zwol [constateerde](#) in 2019 dat achterstanden bij de IND voorkomen hadden kunnen worden, omdat er te veel is bezuinigd op de overheidsdienst terwijl er nog achterstanden waren en een onderzoek van Significant [constateerde](#) dat de interne sturing moet worden verbeterd om de doorlooptijden van asielaanvragen effectief te kunnen terugdringen. Onderzoeksbureau EY [adviseerde](#) in 2021 dat de IND een noodplan nodig heeft om korte pieken op te kunnen vangen.

De oprichting van de 'Taskforce' in 2020, belast met het wegwerken van een achterstand van meer dan 15.000 asielaanvragen, resulteerde in een inhaalslag. Desondanks stegen de achterstanden na het opheffen van de reisbeperkingen door Covid-19 opnieuw. Momenteel zijn de achterstanden bij de IND een structureel probleem. De achterstanden voor de asielprocedure zijn nu bijna driemaal zo lang als bij de start van de Taskforce ruim drie jaar geleden.

In november 2023 lagen er 44.030 asielaanvragen en 26.630 nareisaanvragen [op de plank om beoordeeld te worden](#). De afspraak met de IND is om dit jaar 22.184 zaken te behandelen en nog eens 13.000 'kansrijke' zaken binnen het project 'bespoedigen afdoening asiel' (BAA). Dit is ontoereikend om de huidige asielinstroom bij te houden en de achterstanden in te halen terwijl de totale asielinstroom voor 2023 tot nu toe lager uitvalt dan is voorspeld in de [Meerjaren Productie Prognose](#) voor dit jaar. De totale asielinstroom van de afgelopen 12 maanden tot november is bovendien minder dan 1% toegenomen ([48.256 in 2023 en 47.863 in 2022](#)).

[Meer personeel bij de IND](#) is onderdeel van het aanpakken van de achterstanden maar het is niet het enige knelpunt. In de [Kamerbrief](#) van 13 juli 2023 wordt duidelijk dat uitval van gehoren een belangrijke oorzaak is. Dit komt onder andere door logistieke problemen en frequente verplaatsingen van asielzoekers. De [doorlichting van EY](#) liet ook een probleem met het ervaringsniveau van medewerkers zien 'waardoor de snelheid en kwaliteit waarmee complexe zaken kunnen worden behandeld achterblijft, evenals het absorptievermogen van de organisatie om nieuwe medewerkers in te werken'. De [uitspraak](#) van de Rechtbank Den Haag op 6 januari 2023 wijst tot slot op beleidsmatige keuzes: 'De rechtbank overweegt dat het ontbreken van achterstanden bij andersoortige aanvragen, in combinatie met het feit dat de personeelscapaciteit van verweerder procentueel harder is gegroeid dan de asielinstroom en dat verweerder al jaren structureel te laat beslist op asielaanvragen, maakt dat de huidige situatie waarbij niet tijdig op asielaanvragen kan worden beslist eerder het gevolg is van beleidsmatige keuzes dan van een stijging van het aantal gelijktijdig gedane asielaanvragen'.

VluchtelingenWerk maakt zich specifiek zorgen over de oplopende wachttijden voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's), gezien de kwetsbaarheid van deze groep jongeren, en de problemen en tekorten die er spelen in de opvang en specifieke begeleiding van deze groep.

VluchtelingenWerk [ziet al lange tijd terugkerende achterstanden](#) in de asielprocedure. In 2019 verscheen het [rapport](#) 'Gevangen in een vastgelopen asielsysteem' waarin wij naast het wegwerken van de achterstanden ook aanbevelingen doen over een concrete indicatie aan asielzoekers wanneer hun procedure gaat starten, activiteiten (werken) tijdens het wachten, het beperken van verhuizingen en de noodzaak voor kleinschalige opvang verspreid over het land (spreidingswet). Deze aanbevelingen gelden onverkort. De situatie van alleenstaande minderjarige vreemdelingen vraagt urgente aandacht. Het wegwerken van achterstanden vraagt meer beslis capaciteit en betere logistiek.

Het EU-migratiepact

Op dit moment worden de laatste onderhandelingen gevoerd over het EU Asiel- en Migratiepact. VluchtelingenWerk vindt het een gemiste kans dat er geen werk is gemaakt van een eerlijker verdeelsysteem en er niet gewerkt is aan een Europese spreidingswet. Omdat de Dublinregels gekopieerd worden in de nieuwe Asiel- en Migratiemanagementverordening, blijven de aankomstlanden langs de Europese buitengrenzen hoofdverantwoordelijk voor de opvang en procedures van de overgrote meerderheid van de mensen die bescherming vragen in Europa. Het beperkte 'solidariteitsmechanisme' zal in de praktijk onvoldoende soelaas bieden, omdat het om beperkte aantallen gaat (in eerste instantie 30.000 mensen voor de hele EU en 1.500 voor Nederland) en lidstaten de verantwoordelijkheid om vluchtelingen over te nemen kunnen 'afkopen'. Dit terwijl de laatste jaren is gebleken dat de zuidelijke landen de opvang van asielzoekers niet kunnen of willen organiseren op een manier die voldoet aan internationale wet- en regelgeving – en zij herhaaldelijk terecht hebben aangegeven niet alleen verantwoordelijk te willen zijn voor de opvang van vluchtelingen in Europa. Wij vrezen dan ook voor het voortduren van illegale pushbacks en andere mensenrechtenschendingen aan de buitengrenzen. Vanwege deze schendingen en ondermaatse opvang blijven 'Dublinclaims' onmogelijk en houdt de EU een onwerkbaar systeem in stand.

De Nederlandse inzet in de onderhandelingen zijn teleurstellend. Nederland wil geen verplichte relocatie en verzette zich tegen voorstellen om de verantwoordelijkheid eerlijker te verdelen, waaronder het in het Commissievoorstel opgenomen belangrijke 'sibling-criterium' (als een broer of zus van een volwassen vluchteling al in een bepaalde lidstaat woont, dan is die specifieke lidstaat verantwoordelijk voor zijn of haar asielverzoek). Dit criterium is juist een perfect middel om te zorgen voor een gelijkwaardigere verdeling van asielprocedures en tegelijkertijd van cruciaal belang voor de integratie van vluchtelingen in de diverse lidstaten. Mensen op de vlucht willen immers, zoals ieder mens, bij hun familie zijn.

Verder vindt VluchtelingenWerk de voorgestelde verplichte 'grensprocedure' voor asielzoekers die uit landen komen met een inwilligingspercentage van 20% of minder in de EU en mensen zonder (geldige) documenten problematisch. Grensprocedures zijn ondermaatse procedures met weinig waarborgen (geen adequate toegang tot rechtsbijstand, men kan worden uitgezet tijdens beroep, refoulement-risico). Bovendien zegt een relatief laag inwilligingspercentage weinig over de beschermingsnoodzaak van een individu. Als een land relatief 'veilig' is voor de gemiddelde burger, dan hoeft dat land voor bijvoorbeeld een politieke opposant of LHBTI-er niet veilig te zijn. Verder maken we ons zorgen om de uitbreiding van grensprocedures naar iedereen zonder 'geldige documenten', Veel vluchtelingen beschikken niet over een geldig paspoort of ID en dat zou betekenen dat de meerderheid van de asielzoekers in de ondermaatse grensprocedure belanden.

De verplichte grensprocedures zullen ons inziens leiden tot langdurige detentie in ondermaatse en inhumane omstandigheden in 'gesloten centra' langs de Europese buitengrenzen. De gevolgen van (langdurige) detentie, met name voor kwetsbare vluchtelingen zoals kinderen zullen groot zijn. In dat verband begrijpen we niet dat Nederland nee blijft zeggen tegen voorstellen van andere lidstaten om kinderen uit te zonderen van de grensprocedure (en bijbehorende detentie).

VluchtelingenWerk is tegen het *de facto* in stand houden van de Dublinregels en de voorgestelde bepalingen rond het 'afkopen' van solidariteit met landen aan de buitengrens van de EU. Voorstellen die de verantwoordelijkheid eerlijker verdelen over lidstaten, zoals het 'sibling-criterium' zou Nederland moeten omarmen in plaats van afwijzen. De voorgestelde ondermaatse grensprocedure die in potentie voor alle vluchtelingen zonder de 'juiste papieren' geldt, zijn zorgelijk en onnodig; na een snelle screening aan de grenzen (Screeningverordening) zou men de asielprocedure moeten doorlopen in een opvangcentrum dat voldoet aan de bepalingen uit de huidige Opvangrichtlijn, met de huidige procedurele waarborgen van de Asielprocedureverordening.

Het mogelijk (langdurig) detineren van kwetsbare asielzoekers, waaronder gezinnen met kinderen, zou geen onderdeel van het beleid moeten zijn. Geen enkel kind mag gedetineerd worden vanwege migratiemotieven. Dit is in strijd met het Kinderrechtenverdrag en bovenal inhumain.